

KAKO PRIPREMITI I VODITI RAD U TIMOVIMA

Autorica: Sonja Banić, prof. mentor

Činilo mi se da nema više smisla pisati o ovoj temi, jer je o njoj bilo podosta članaka, predavanja i radionica na stručnim skupovima. No velik interes za radionicu o timskom radu koju sam imala u Rovinju razuvjerio me i ponukao da napišem članak za MiŠ. Nastavnici sve više provode ovaj oblik rada i zanimaju ih informacije, primjeri i ideje za pripremu rada u timovima.

Zašto se uopće odlučiti za ovaj oblik rada?

Nemoguće je raditi u školi, a ne osjetiti promjene koje se dešavaju oko nas. Danas djeca i mladi koje poučavamo odrastaju u drugim prilikama, razvijaju se uz nove, drugačije poticaje i imaju veća i različita očekivanja od škole i nastave, nego generacije koje smo imali pred 20, ili samo 10 godina. Želimo li uspjeti u radu, i mi moramo unijeti promjene u metode izvođenja nastave. Osim toga, sve više postajemo svjesni da nije dovoljno naše učenike naučiti samo matematiku, već trebamo kod njih poticati i razvijati čitav niz osobina i sposobnosti. Sklonost radu u timovima je zahtjev koji je danas neizbježan u svijetu rada, pa je logično i da mi u školi učenike pripremamo za takvu suradnju.

Zašto timski, a ne grupni rad?

Kad sam počela upotrebljavati ovaj oblik rada u svojim razredima, mislila sam da ova dva naziva označavaju isti pojam. No kasnije sam naučila da to baš i nije tako. U grupi svi članovi rade isto. Moguće je da jedan član sam napravi sve, a ostali samo promatraju. Za rad u grupi nije neophodna suradnja, i nema raspodjele posla. No grupa će zadatak puno kvalitetnije izvršiti ako se organizira kao tim. U timu svaki član tima ima svoj zadatak, različit od ostalih. Ako svaki član tima ne napravi svoj dio posla, zadatak tima u cjelini ne može biti izvršen. Uspjeh tima ovisi o uspjehu svakog njegovog člana. Zato su učenici radeći u timovima bolje motivirani nego kad rade u grupama.

Treba li razred pripremiti za rad u timovima?

U knjizi H. Klipperta Kako uspješno učiti u timu [1] navodi se čitav niz vježbi (radionica) u kojima učenici uvježbavaju vještine potrebne za rad u timovima. Bilo bi idealno kad bi školska pedagoginja provela neke od tih vježbi na satovima razredne zajednice i tako pripremila razrede za timski rad. No u našoj situaciji to je teško očekivati. A i ne treba nas spriječiti u odluci da iskušamo takav način rada u svojim razredima. Naravno, učenicima će trebati vremena i iskustva da se naviknu na rad u timovima, pa od prvih takvih satova ne trebamo očekivati čuda. Vjerojatno učenici u početku neće stići napraviti sve što smo zamislili. Dobro je započeti s jednostavnijim i organizacijski manje zahtjevnim tipovima timskog rada, dok se učenici ne uhodaju i ne steknu iskustvo. Ako želimo, možemo s učenicima popričati o tome kakva se suradnja od njih očekuje, i upoznati ih s pravilima kojih se dobro pridržavati. Klippert predlaže da se za timski rad na vidnom mjestu u učionici izvjesi ovakva pravila:

KATALOG PRAVILA

Dobar timski rad zahtjeva...

- da jedni drugima pomažu i da ih ohrabruju
- da se uvažavaju i prihvaćaju drugačija mišljenja

- da se sluša i obrati pažnja na druge
- da se izbjegavaju osobni napadi i uvrede
- da se obraća pažnja na svakog člana tima
- da svatko sudjeluje i učini najbolje što može
- da se posveti pažnja temi / zadatku
- da se radi i raspravlja slijedeći postavljene ciljeve
- da se problemi otvoreno iznesu
- da se svatko pridržava postavljenih pravila

Isto tako, nije loše kod učenika osvijestiti da svaki posao prolazi kroz nekoliko faza koje treba izvršiti. Tako Klippert navodi sljedeće:

RED VOŽNJE ZA RAD U TIMU

- Planiranje** - raspodijeliti funkcije
- razjasniti zadatke
 - dogovoriti načine postupanja
 - procijeniti potrebno vrijeme
- Ostvarenje** - obaviti posao bez pauza
- pomagati drugima i savjetovati ih
 - intenzivno raditi na zadatku
 - povremeno provjeravati dokle je posao stigao
- Vrednovanje** - kritički vrednovati rezultate rada
- razmisliti o mogućim poboljšanjima
 - kritički razmisliti o suradnji
 - napisati odluke za sljedeću grupu

No sav ovaj posao pripreme možete mirne savjesti preskočiti. Učenici će se u timovima zdušno i s veseljem primiti posla i bez da su upoznati s teoretskim aspektima takvog načina rada.

Kako organizirati timove?

Na početku pripreme svakog timskog rada trebamo odlučiti koliko će otprilike učenika biti u timu, i kako ćemo sastaviti timove. Ja obično planiram četiri učenika u timu, iako se može dogoditi da ih bude tri ili pet, zbog broja učenika u razredu. Taj se problem rješava u hodu. Prije odabira zadataka moramo odlučiti hoćemo li razred podijeliti u homogene ili heterogene timove (grupe). U **homogenim** timovima nalaze se učenici podjednakih znanja i sposobnosti (u jednom timu svi odlični, u drugom svi dobri...), dok su **heterogeni** timovi sastavljeni od učenika različitih znanja i sposobnosti (odlični, dobri i slabiji u istom timu). Nije loše da prije ulaska u razred razmislimo o sastavu timova, pa i pribilježimo to na papir, ali podijeliti učenike možemo i na početku sata, bez posebne pripreme. Dobro je da se učenici koji su u jednom timu i inače slažu, ali to nije neophodno. Ako se desi da neki tim izrazito loše funkcionira, možemo u tijeku rada zamijeniti članove timova (što baš nije preporučljivo), ili zapamtimo, pa na to pazimo kad idući put sastavljamo timove.

U timovima će učenici prirodno prihvatiti neke uloge. Neki će se nametnuti kao organizatori, neki samo prihvatiti posla, a neki preispitivati rad i poticati ostale. Koju ulogu će koji član tima preuzeti ovisi o njihovim osobnostima. Na žalost mi nemamo mogućnosti (znanja, alata ni vremena) otkrivati za svakog učenika koja mu uloga u timu najviše odgovara i prema tome sastavljati timove. No nije loše da učenike potičemo da što bolje organiziraju

rad tima, tako da si međusobno raspodijele uloge prema našim uputama. Navodim nekoliko primjera takvih uputa:

Prema znanju i sposobnostima: (prikladno za heterogene timove)

Voda tima - uglavnom razumije zadatke i dobro organizira rad

Pomoćnik vođe - uglavnom razumje zadatke, pomaže ostalim članovima tima

Članovi tima - dobro će iskoristiti pomoć i truditi se napraviti svoj dio posla što točnije

Prema sociološkoj ulozi u timu: (prikladno za sve timove)

voditelj tima – raspodjeljuje zadatke i brine da svi obave svoj dio posla

pomagač tima – pomaže svim članovima tima

kontrolor tima – pazi da se odgovori na svako pitanje i vodi računa o raspodjeli vremena

hvalitelj u timu – hvali i ohrabruje sve članove tima

Prema knjizi «Kako uspješno učiti u timu» H. Klipperta:

Voditelj razgovora – daje riječ, pravi sažetke, daje impulse...

Kontrolor reda vožnje – pazi da se slijede utvrđeni radni koraci

Promatrač pridržavanja pravila – vodi računa da se svi pridržavaju dogovorenih pravila

Menadžer vremena – vodi računa o raspoloživom vremenu, i ako je potrebno požuruje

Kako organizirati rad?

Važno je da učenici dobiju jasno napisane upute na početku rada. U uputama treba biti jasno navedeno koji su njihovi zadaci i što se od njih očekuje. Dobro je i da nastavnik prije početka rada prođe s učenicima te upute, dodatno ih pojasni i naglasi ono što je važno, ili ono što u uputama možda ne piše. Ako početne upute nisu dovoljno jasne, timovi će izgubiti dosta vremena na snalaženje i organizaciju posla, a nastavnik će morati uložiti dodatni trud da svakom timu pojedinačno objasni kako treba raditi.

Tipovi zadataka za timski rad

Osmisliti zadatke za timski rad može biti sasvim jednostavno, ali često će nam trebati i posebna ideja, i puno pripreme. Zavisi koji tip zadataka ćemo pripremiti.

W. Glasser zadatke za timski rad dijeli ovako:

• UMJETNI SURADNIČKI ZADATCI

Ovi zadatci nazvani su umjetnima jer, iako su zadani timu, mogao bi ih ispuniti i svaki učenik sam. Ipak, učenici u timu bolje rade i više se trude. Umjetni suradnički zadatci jednostavni su za organizaciju i provođenje, pa su pogodni za uvođenje timskog rada u razred.

Nastavnici trebaju imati na umu da umjetni suradnički zadatci ne potiču kritičko mišljenje i kreativnost, pa ih je dobro, kad god je to moguće, proširiti do kombiniranih suradničkih zadataka.

Umjetni suradnički zadatci naročito su pogodni za satove uvježbavanja i ponavljanja gradiva jer:

- učenici vole rad u timovima i puno marljivije rade na tim satovima
- uz zadatke ustraju više vremena nego kad rade sami
- učenici zadovoljavaju svoje društvene potrebe, što potiče pozitivan odnos prema školi
- bolji učenici se angažiraju pomažući slabijima, i tako pomažu nastavniku
- nastavnici mogu, obilazeći grupe, individualno raditi s učenicima i dobivaju bolji uvid u rad i znanje pojedinih učenika

Timski rad sa umjetnim suradničkim zadacima možemo osmisliti gotovo uvijek i primijeniti na satovima uvježbavanja ili ponavljanja gradiva. No puno je bolje ako zadatke možemo na neki način povezati, ili staviti u neki prirodni kontekst, tj. osmisliti jedan od druga dva tipa zadataka.

- **PRIRODNI SURADNIČKI ZADATCI**

Prirodni zadatak je onaj koji grupu po prirodnom putu navede na suradnju i pojedinac ga praktično ne može riješiti sam. Prirodne suradničke zadatke obično nije jednostavno izmisliti. Oni traže dobru ideju i ne mogu se primijeniti baš na svako gradivo.

- **KOMBINIRANI SURADNIČKI ZADATCI**

Kombinirani suradnički zadatci su prijelaz od umjetnih prema prirodnim zadacima. Kada god je to moguće, treba nastojati proširiti umjetne zadatke do kombiniranih. To traži poneku ideju i više napora, ali doprinosi suradnji i povezivanju tima.

Timski rad bolje će uspjeti ako su zadaci povezani i prirodno zahtijevaju suradnju, i zato je uvijek bolje pripremiti prirodne ili kombinirane suradničke zadatke. Povezanost zadataka potiče učenike na suradnju, a također će doći do izražaja i potreba da svaki član tima ispravno riješi svoje zadatke, jer bez toga nije moguće ostvariti konačni zadatak.

Timski rad s prirodnim suradničkim zadatkom nije moguće uvijek pripremiti. Za takav timski rad treba nam pogodna tema i dobra ideja.

Priprema timskog rada s kombiniranim suradničkim zadacima traži također dobru ideju i podosta vremena. Zadatke možemo povezati u cjelinu neke od ovih načina:

- rješenja se upisuju u križaljku u kojoj treba otkriti zagonetnu riječ ili pojam
- prema rješenjima treba obojiti sliku i otkriti skriveni lik
- pomoću rješenja možemo složiti puzzle sliku
- rješenja članova tima predstavljaju ulazne podatke za novi zadatak
- rješenja čine magični kvadrat ili zvijezdu
- rješenja se upisuju u koordinatni sustav i otkrivaju nacrtani lik
- učenici dobivaju na karticama sva rješenja i moraju točno odabrati svoja

Za koji god se od ovih načina odlučili, utrošit ćete podosta vremena za pripremu. Zadatke treba odabrati i prilagoditi tako da nam rješenja odgovaraju, treba nacrtati križaljke ili slike, izraditi puzzle ili kartice s rješenjima... Dobra strana svega toga je da jednom pripremljeni timski rad možemo iskoristiti više puta. Možemo i razmijeniti naše pripreme s kolegama koji se isto tako trude

U timski rad s kombiniranim suradničkim zadacima često vrlo uspješno možemo uključiti i učenike koji idu po prilagođenom programu. Dovoljno je jednu skupinu zadataka zamijeniti zadacima koji odgovaraju programu učenika, pazeći da imaju ista rješenja. Tako će se i ti zadaci uklopiti u konačnu sliku, križaljku, puzzle ili magični kvadrat. Doprinos učenika s teškoćama uspjehu tima pozitivno će utjecati na njegovu motivaciju i samopouzdanje.

Literatura:

[1]. H. Klippert: Kako uspješno učiti u timu, Zagreb, Educa, 2001.

[2]. W. Glasser: Kvalitetna škola - škola bez prisile, Zagreb, Educa, 1994.

[3]. W. Glasser: Teorija izbora, Zagreb, Alinea, 2000.